

Ustawa o radcach prawnych. Komentarz

Rozdział 1. Przepisy ogólne

Art. 1. [Zakres regulacji]

1. Ustawa określa zasady wykonywania zawodu radcy prawnego oraz zasady organizacji i działania samorządu radców prawnych.

2. Tytuł zawodowy „radca prawny” podlega ochronie prawnej.

Spis treści

	Nb
1. Historia zawodu radcy prawnego	1
2. Pierwotny kształt RadPrU	2
3. Najważniejsze zmiany ustawy o radcach prawnych z 1982 r.	3
4. Próby opracowania nowej ustawy o radcach prawnych	4
5. Potrzeba gruntownych zmian RadPrU	5
6. Przedmiot ustawy	6
7. Dostęp do zawodu radcy prawnego	7
8. Zawód radcy prawnego	8
9. Pojęcie zawodów zaufania publicznego	9
10. Zadania publiczne	10
11. Zawód regulowany	11
12. Wolny zawód	12
13. Kwalifikacja zawodu	13
14. Obywatelstwo radcy prawnego	14
15. Zatrudnienie pracownicze	15
16. Pomoc prawna	16
17. Uprawnienia zawodowe	17
18. Ochrona prawna tytułu	18
19. Zawieszenie prawa do wykonywania zawodu	19
20. Tytuł zawodowy	20

21. Uprawnienie do posługiwania się tytułem zawodowym radcy prawnego	21
22. Ochrona tytułu zawodowego	22
23. Tytułowanie radcy prawnego	23
24. Inne określenia radcy prawnego	24
25. Kancelaria prawna	25
26. Ochrona prawna tytułu zawodowego	26
27. Tytuł zawodowy „radca prawny” jako dobro osobiste	27
28. Przedmiot ochrony tytułu zawodowego radcy prawnego	28
29. Realizacja ochrony tytułu zawodowego	29
30. Specjalistyczne tytuły zawodowe	30

1. Historia zawodu radcy prawnego. Historia kształtowania się zawodu radcy prawnego jest długa i burzliwa, a ustawa z 6.7.1982 r. o radcach prawnych (RadPrU) stanowi ukoronowanie wcześniejszych wysiłków środowiska (zob. bliżej na ten temat opracowanie Ośrodka Badawczego Radców Prawnych (OBSiL) z 1988 r.; Zarys historii powstania samorządu radców prawnych, *Radca Prawny* 1993, Nr 3, s. 4. i n., a także A. Bereza, Rys historyczny profesjonalnego świadczenia pomocy prawnej w Polsce, w: *tenże* (red.), *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, s. 85 i n., Warszawa 2010, s. 24 i n. oraz E. Kwiatkowska-Falęcka, *Historia legislacji zasad wykonywania zawodu i zasady etyki radcy prawnego*, w: A. Bereza (red.), *Zawód radcy prawnego* s. 27 i n.).

2. Pierwotny kształt RadPrU. W pierwotnym kształcie RadPrU, w głównej mierze w oparciu o zatrudnienie pracownicze oraz wyjątkowo o doraźne umowy zlecenia, powierzyła radcom prawnym obsługę prawną państwowych i spółdzielczych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych oraz spółek z udziałem kapitału państwowego, spółdzielczego lub organizacji społecznych. Kompleksowo uregulowano w niej obsługę prawną jednostek organizacyjnych, które mogły wprawdzie korzystać również z pomocy adwokatów, jednak tylko sporadycznie w ramach tzw. doraźnej obsługi prawnej. RadPrU stworzyła radcom prawnym podstawowe gwarancje należytego wykonywania obsługi prawnej, takie jak wolność słowa oraz niezależność w sporządzaniu opinii prawnych.

Pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej zobowiązywała również radców prawnych do ochrony i umacniania porządku prawnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, sumiennego i zgodnego z przepisami prawa wypełniania obowiązków zawodowych, zachowania tajemnicy zawodowej, postępowania godnego i uczciwego oraz przestrzegania zasad etyki i sprawiedliwości społecznej. RadPrU po raz pierwszy ustanowiła samorząd zawodowy oparty na obowiązkowej przynależności radców prawnych oraz powierzyła mu m.in. nadzór nad prawidłowym wykonywaniem obsługi prawnej. W porównaniu do poprzedniego stanu prawnego trzeba ponadto odnotować, że istotną nowością RadPrU, a także wchodzącego w życie równoległe z tą ustawą nowego prawa o adwokaturze (ustawa z 26.5.1982 r. – Prawo o adwokaturze) było odwołanie się do wolności i praw obywatelskich jako wartości zawodowych. Wcześniej, w warunkach ustroju socjalistycznego, nie można bowiem było udzielać pomocy prawnej, która kolidowałaby z ogólnym interesem gospodarki uspołecznionej.

3 3. Najważniejsze zmiany ustawy o radcach prawnych z 1982 r.

Ustawa o radcach prawnych od czasu jej uchwalenia była dotychczas kilkadziesiąt razy nowelizowana i doczekała się już kilku tekstów jednolitych. Spośród wprowadzonych zmian ustawy do najważniejszych należy zaliczyć: 1) dostosowanie jej postanowień do przemian ustrojowych, które dokonały się w Polsce po roku 1989; 2) przekazanie samorządowi zawodowemu w związku z likwidacją Państwowego Arbitrażu Gospodarczego kompetencji w sprawach wpisu na listę radców prawnych oraz wpisu na listę aplikantów; 3) zapewnienie jednolitego stroju urzędowego, ochrony tytułu zawodowego radcy prawnego oraz zwiększenie gwarancji należytego wykonywania zawodu; 4) określenie pomocy prawnej świadczonej przez radców prawnych, stopniowe poszerzanie jej zakresu, a następnie zrównanie go co do zasady z pomocą prawną świadczoną przez adwokatów; 5) stworzenie i doskonalenie podstawy oraz kryteriów ustalania wysokości kosztów z tytułu zastępstwa procesowego; 6) przyjęcie dozwolonych form organizacyjnych wykonywania zawodu radcy prawnego oraz stopniowe poszerzanie ich zakresu; 7) rozwijanie współpracy interdyscy-

scyplinarnej z innymi zawodami prawniczymi świadczącymi usługi prawnicze oraz z prawnikami zagranicznymi; 8) usprawnienie funkcjonowania organów samorządu radców prawnych; 9) ustalenie zakresu i formy nadzoru Ministra Sprawiedliwości nad działalnością samorządu radców prawnych; 10) objęcie radców prawnych obowiązkiem ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej, obowiązkiem ujawniania informacji w ramach przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu oraz tzw. obowiązkiem lustracyjnym; 11) ułatwienie dostępu do zawodu radcy prawnego oraz upaństwowienie egzaminów na aplikację radcowską; 12) dopuszczenie zdalnego komunikowania się radcy prawnego z sądem w elektronicznym postępowaniu upominawczym; 13) dookreślenie uprawnień radcy prawnego w zakresie uwierzytelniania dokumentów; 14) stopniowe doskonalenie i usprawnianie różnych materialnoprawnych i procesowych aspektów postępowania dyscyplinarnego radców prawnych; 15) włączenie samorządu oraz radców prawnych w publiczny system udzielania nieodpłatnej pomocy i edukacji prawnej.

4. Próby opracowania nowej ustawy o radcach prawnych. 4

Oprócz licznych nowelizacji RadPrU były również podejmowane próby opracowania nowej ustawy o radcach prawnych, jednak żaden z projektów nie został uchwalony, a większość z nich nie weszła nawet na ścieżkę procesu legislacyjnego. Najwięcej kontrowersji wzbudziły inicjatywy unifikacji zawodów radcy prawnego i adwokata (zob. założenia do rządowego projektu ustawy o zawodzie adwokata z 27.10.2009 r. – druk DL-P-V-453-31/09, opublikowane na stronie <http://bip.ms.gov.pl/> oraz założenia do nowego prawa o adwokaturze – Nowa Adwokatura, autorstwa *A. Bodnara, Ł. Bojarskiego i F. Wejmana*, opublikowane na www.nowaadwokatura.org). W środowisku samorządów adwokatów i radców prawnych inicjatywy te spotkały się z dużą dozą krytyki. Odnośnie do dopuszczalności takiego rozwiązania na gruncie Konstytucji RP zob. *W. Grzyb*, Połączenie zawodów adwokata i radcy prawnego w ujęciu Ministra Sprawiedliwości w świetle Konstytucji, *Pal.* 2009, Nr 11–12, s. 97 i n.; por. rów-

niez *H.J. Hellwig*, *Przyszłość zawodów prawniczych w Europie i w Polsce*, Rad. Pr. 2006, Nr 1, s. 6 i n.

- 5 5. Potrzeba gruntownych zmian RadPrU.** Abstrahując od kontrowersyjnej kwestii połączenia zawodu radcy prawnego i adwokata, RadPrU wymaga gruntownych zmian przede wszystkim w trzech obszarach. Konieczne jest zwiększenie gwarancji należytego wykonywania zawodu, nie tylko poprzez dookreślenie obowiązków ciążących na radcach prawnych, ale także wprowadzenie stosownych obowiązków dla osób trzecich korzystających z pomocy prawnej. Dotychczasowy model regulacji tych zagadnień, oparty wyłącznie na kryterium podmiotowym, przy obecnej strukturze rynku oraz w warunkach intensyfikacji występowania na nim wielu negatywnych zjawisk jest już niewystarczający. Obowiązki ciążące na radcach prawnych powinny być respektowane przez wszystkie osoby korzystające z ich usług, a do osiągnięcia takiego efektu potrzebna jest ingerencja w swobodę umów będących w głównej mierze podstawą świadczenia pomocy prawnej. Problem ten dotyczy zresztą nie tylko radców prawnych, ale również wszystkich innych usługodawców świadczących usługi prawnicze. Ustawodawca dotychczas bardzo powściągliwie korzystał w tym zakresie ze swoich prerogatyw, przede wszystkim z uwagi na normotwórczą działalność samorządów zawodowych, które dość drobiazgowo regulują nie tylko różnego rodzaju obowiązki zawodowe, ale także obowiązki dotyczące czynności pozazawodowych. Zważywszy jednak na swoją pozaprawną naturę, unormowania te mogą co najwyżej dookreślać uregulowania ustawowe, natomiast nie są władne reglamentować konstytucyjnie gwarantowanych praw i wolności. Poza tym unormowania deontologii zawodowej formalnie obowiązują jedynie członków danego samorządu, w rezultacie czego nie mają one wpływu na postępowanie zarówno usługobiorców, jak i usługodawców niewykonujących oznaczonego zawodu i nieprzynależnych do właściwego samorządu (przez deontologię zawodową należy rozumieć ogół unormowań samorządowych bezpośrednio lub pośrednio dotyczących reguł należytego wykonywania zawodu). Zwiększenie gwarancji prawidłowego świadczenia pomocy prawnej potrzebne

jest także na gruncie proceduralnym. Radca prawny zobligowany jest do udzielania pomocy prawnej w określonych terminach, natomiast nie ma zagwarantowanego prawa do urlopu (odpowiednio przerwy w świadczeniu usług) bez konsekwencji dla prowadzonych spraw. Konieczne są również zmiany w obszarze nadzoru nad należyтым wykonywaniem zawodu radcy prawnego. Zwiększenie efektywności nadzoru, zwłaszcza na odcinku prewencji, wymaga odpowiednich narzędzi ustawowych. Obiektywnie nadzór nie może bowiem prawidłowo funkcjonować jedynie w oparciu o normy zadaniowe, ponieważ samorządy zawodów zaufania publicznego jako organy władzy publicznej zgodnie z art. 7 Konstytucji RP zobowiązane są działać wyłącznie na podstawie prawa i w jego granicach. Samorządy nie mogą zastępować ustawodawcy, który w celu zapewnienia należytego wypełniania zadań publicznych powinien wyposażyć je w odpowiednie podstawy prawne ingerowania w wolność wykonywania zawodu, wolność gospodarczą oraz inne konstytucyjnie gwarantowane prawa i wolności, zwłaszcza że skutki czynności nadzorczych mogą wpływać na sytuację prawną nie tylko członków samorządu, ale także osób trzecich. Ponadto za konieczne należy uznać zapewnienie choćby częściowego finansowania zadań powierzonych samorządom zawodów zaufania publicznego ze środków publicznych. Wymagają tego nie tylko względy związane ze skutecznością realizacji zadań publicznych, ale przede wszystkim z zachowaniem standardów praworządności. Zgodnie bowiem z normami wywiedzionymi z Konstytucji RP niedopuszczalne jest przerzucanie kosztów realizacji poszczególnych zadań publicznych w całości na samorządy zawodów zaufania publicznego czy jakiegokolwiek inne organizacje pozarządowe.

6. Przedmiot ustawy. Przechodząc do komentarza art. 1 ust. 1 **6** RadPrU w obecnym brzmieniu, w pierwszej kolejności należy stwierdzić, że przepis ten określa przedmiot ustawy, który nie jest w pełni adekwatny do jej materii normatywnej. Według treści art. 1 ust. 1 ustawa określa zasady wykonywania zawodu radcy prawnego oraz zasady organizacji i działania samorządu radców prawnych, pomija jednak zagadnienia związane z dostępem do zawodu. Formalnie rzecz biorąc, osoby dopiero aplikujące do zawodu

radcy prawnego jeszcze go bowiem nie wykonują, natomiast ich prawa i obowiązki zostały uregulowane w ustawie. Należy jednak odnotować, że w orzecznictwie TK w drodze wykładni rozciągnięto pojęcie pieczy samorządów zawodowych nad należytym wykonywaniem zawodów zaufania publicznego także na osoby dopiero przygotowujące się do wykonywania tych zawodów (zob. wyr. TK z 12.2.2013 r., K 6/12, Dz.U. 2013 r. poz. 244; zob. również *M. Jackowski*, Ewolucja konstytucyjnego pojęcia pieczy w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, *Pal.* 2013, Nr 11–12, s. 226 i n.). Tym niemniej nie powinno ulegać wątpliwości, że zgodnie z techniką legislacyjną określenie przedmiotu regulacji powinno zostać poprawione. Ten sam problem i zarazem wniosek dotyczy również wykonywania zawodu radcy prawnego w ujęciu przedmiotowym. Nie wszystkie bowiem czynności dokonywane przez radcę prawnego, które zostały uregulowane w przepisach ustawy, są jego czynnościami zawodowymi, ponieważ te zgodnie z art. 4 RadPrU polegają na świadczeniu pomocy prawnej. Poza zaś zakresem pojęcia czynności zawodowych, przynajmniej rozumianych ściśle, znajdują się niewątpliwie czynności korporacyjne, związane z funkcjonowaniem samorządu zawodowego oraz czynności władcze, związane z orzekaniem radców prawnych w sprawach dyscyplinarnych.

- 7 **7. Dostęp do zawodu radcy prawnego.** Według art. 65 ust. 1 Konstytucji RP, z wyjątkami określonymi w ustawie, każdemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu, jak również wyboru miejsca pracy. Wyjątki, o których mowa w tym przepisie, przewiduje RadPrU, np. w zakresie dostępu do zawodu radcy prawnego (zob. art. 24 ust. 1 RadPrU), czy wolności wyboru formy organizacyjnoprawnej jego wykonywania (zob. art. 8 RadPrU). Należy przy tym zaznaczyć, że wyjątki od wymienionych wyżej swobód nie mogą być tworzone dowolnie, ponieważ zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP wszelkie ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane wprawdzie w ustawie, jednak tylko wtedy, gdy są one konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony

środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, a ograniczenia te w żadnym razie nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Jakkolwiek katalog wymienionych wyżej kategorii interesu publicznego ma charakter zamknięty, to w przypadku zawodu radcy prawnego ustawowe ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw może nastąpić również z uwagi na konieczność zapewnienia jego należytego wykonywania, a gdy chodzi o radców prawnych uczestniczących w działalności gospodarczej także z uwagi na konieczność zapewnienia realizacji każdego innego ważnego interesu publicznego (zob. art. 17 ust. 1 i art. 22 Konstytucji RP).

8. **Zawód radcy prawnego.** Radca prawny oprócz tego, że jest zawodem w rozumieniu art. 65 ust. 1 Konstytucji RP (na temat pojęcia zawodu w ogólności zob. *K. Wojtczak*, *Zawód i jego prawna regulacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań 1999), przynależy jeszcze do kategorii zawodów zaufania publicznego, o których mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, a także do kategorii zawodów wolnych i zawodów regulowanych, występujących zarówno w prawodawstwie polskim, jak i unijnym. Spośród zawodów prawniczych do zawodów zaufania publicznego początkowo zaliczano jedynie komorników i notariuszy, z uwagi na ich status związany z kategorią funkcjonariuszy publicznych (zob. wyr. SN z 29.5.2001 r., I CKN 1217/98, OSNC 2002, Nr 1, poz. 13). Pojęcie to obecnie wiązane jest natomiast przeważnie z tymi zawodami, które charakteryzują się określonymi cechami oraz mają ustawowo uregulowany samorząd zawodowy pełniący funkcję zdecentralizowanej formy władztwa publicznego w celu zapewnienia prawidłowego wykonywania zawodu (zob. *M. Tabernacka*, *Pojęcie zawodu zaufania publicznego*, PPIA, t. LXII, *B. Banaszak* (red.), *Acta Universitatis Wratislaviensis* 2004, Nr 2663, s. 302 i n.; *W.J. Wołpiuk*, *Zawód zaufania publicznego z perspektywy prawa konstytucyjnego*, w: *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu*, Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2002, s. 19 i n. oraz *tenże*, *Samorząd zawodu zaufania publicznego a interes publiczny*, w: *Zawody zaufania publicznego*,

s. 127 i n.; *M. Kulesza*, Pojęcie zawodu zaufania publicznego, w: *Zawody zaufania publicznego*, s. 25 i n. oraz *H. Izdebski*, Sprawowanie pieczy nad należytych wykonywaniem zawodu przez samorządy zawodowe, w: *Zawody zaufania publicznego*, s. 153 i n.). Do kategorii zawodów zaufania publicznego świadczących usługi prawnicze należy więc zaliczyć adwokatów, radców prawnych, rzeczników patentowych, doradców podatkowych i notariuszy. W stosunku do rzeczników patentowych taką kwalifikację przesądza wprost art. 1 ust. 2 ustawy z 11.4.2001 r. o rzecznikach patentowych (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 1314), natomiast status adwokatów, radców prawnych i doradców podatkowych jako zawodu zaufania publicznego potwierdziło orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (zob. np. wyr. TK z 26.11.2003 r., SK 22/02, OTK-A 2003, Nr 9, poz. 97; wyr. TK z 18.2.2004 r., P 21/02, Dz.U. z 2004 r. Nr 34, poz. 303; wyr. TK z 22.11.2004 r., SK 64/03, Dz.U. z 2004 r. Nr 255, poz. 2568; wyr. TK z 22.5.2007 r., K 42/05, Dz.U. z 2007 r. Nr 6, poz. 49; wyr. TK z 2.7.2007 r., K 41/05, Dz.U. z 2007 r. Nr 7, poz. 72; wyr. TK z 1.12.2009 r., K 4/08, Dz.U. z 2009 r. Nr 210, poz. 1628 oraz wyr. TK z 12.2.2013 r., K 6/12, Dz.U. z 2013 r. poz. 244).

9 9. Pojęcie zawodów zaufania publicznego. Pojęcie zawodów zaufania publicznego jest specyficzne tylko dla polskiego porządku prawnego, ponieważ nie przewidują go ustawodawstwa państw członkowskich Unii Europejskiej i to mimo tego iż podobnie jak ma to miejsce w Polsce, powierza się im zadania publiczne, a samorządom zawodowym oraz innym organizacjom prawniczym także władzę publiczną związaną z powierzonymi zadaniami. W polskim prawodawstwie pojęcie to odnosi się zarówno do niektórych zawodów, jak i do samorządów przymusowo zrzeszających swoich członków, którzy mają uprawnienia do wykonywania określonego zawodu. W obu przypadkach ma ono językowo podkreślać wykonywanie zadań publicznych, przy czym kwestią dyskusyjną jest, czy realizacja zadań publicznych wyczerpuje w pełni działalność tych podmiotów, czy też mogą one zajmować się także innymi aktywnościami. Można w tej mierze spotkać różne przeciwstawne stanowiska formułowane przeważnie bardziej

w odniesieniu do pewnych modelowych założeń aniżeli faktycznie funkcjonujących rozwiązań, jednak generalnie wydaje się, że o ile realizacja zadań publicznych przez poszczególne zawody powinna stanowić dla nich tylko część zawodowej aktywności, o tyle dla samorządów powinny one wypełniać całą ich działalność. Nie zasługuje bowiem na aprobatę pogląd utożsamiający zadania publiczne poszczególnych zawodów z tzw. deontologią zawodową. Pomimo iż stanowi ona ogół unormowań tworzonych w interesie publicznym przez samorzady zawodów zaufania publicznego jako narzędzie nadzoru nad należytym ich wykonywaniem i ma ona zastosowanie do wszystkich czynności zawodowych, a niekiedy również wykracza poza ich zakres, to jednak brak jest dostatecznych podstaw, aby samą regulację w oderwaniu od jej przedmiotu można było uznawać za zadania publiczne, które ze swej istoty wymagają powierzenia (odmienne stanowisko w tej kwestii zdaje się zajmować np. *J. Jacyszyn*, który uważa, że „wszystkie wolne zawody są wykonywane nie dla korzyści majątkowych, lecz dla wartości wyższego rzędu, takich jak np. ochrona zdrowia, czy bezpieczeństwa prawnego” – zob. *J. Jacyszyn*, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 66 i n., 83 i 329. Podobne zapatrywania prezentują *H. Izdebski*, *Zawody prawnicze jako zawody zaufania publicznego*, w: *H. Izdebski, P. Skuczyński* (red.), *Etyka zawodów prawniczych*. Etyka Prawnicza, Warszawa 2006, s. 56 oraz *J. Hausner, D. Długosz*, *Tezy w sprawie zawodów zaufania publicznego*, w: *Zawody zaufania publicznego*, s. 120; zob. również wypowiedzi innych autorów zamieszczone w powołanej wyżej publikacji). Podobnie nie zasługuje na aprobatę stanowisko, według którego samorząd zawodów zaufania publicznego może zajmować się także działalnością, która nie jest związana z wykonywaniem zadań publicznych (zob. np. *M. Tabernacka*, *Zakres wykonywania zadań publicznych przez organy samorządów zawodowych*, Wrocław 2007, *passim*). Zgodnie bowiem z art. 17 ust. 1 Konstytucji RP samorzady te mogą być tworzone wyłącznie w celu reprezentowania osób wykonujących zawody zaufania publicznego oraz sprawowania pieczy nad należytym wykonywaniem tych zawodów i tylko w granicach

interesu publicznego i dla jego ochrony. W tak sformułowanych ramach nie ma więc miejsca na prowadzenie innej działalności przez samorządy zawodów zaufania publicznego, natomiast nie powinno ulegać wątpliwości, że oba zadania wymienione w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP są powierzonymi zadaniami publicznymi. Samorządy zawodów zaufania publicznego są organami władzy publicznej i powierzanie im zadań prywatnoprawnych nie tylko pozbawione byłoby sensu, ale również stanowiłoby wykroczenie poza granice interesu publicznego i konieczność jego ochrony. Okoliczność zaś, że samorząd ma swobodę w ustalaniu hierarchii oraz sposobu realizacji poszczególnych zadań określonych za pomocą norm kompetencyjnych, nie może wpływać na ocenę charakteru tych zadań. Zadań publicznych nie należy wiązać tylko bowiem z działaniem skrepowanym normami zadaniowymi (tzw. zadania *sensu stricto*). Sposób oznaczenia konkretnych zadań publicznych zależy od ustawodawcy. Ogólnie można jednak stwierdzić pewną prawidłowość. W obszarach związanych z ingerencją w prawa i wolności zadania publiczne określane są przy pomocy norm zadaniowych, natomiast w pozostałym zakresie za pomocą norm kompetencyjnych (na temat pojęcia oraz roli wskazanych wyżej norm zob. bliżej *K. Kiczka*, w: *R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel* (red.), *System Prawa Administracyjnego, Publiczne Prawo Gospodarcze*, t. 8, Warszawa 2013, s. 447 i n. oraz powołaną tam literaturę).

- 10** 10. **Zadania publiczne.** Nie tylko samorząd zawodowy, ale również jego członkowie jako zawody zaufania publicznego wykonują określone zadania publiczne, przede wszystkim w ramach udzielania tzw. pomocy prawnej z urzędu oraz nieodpłatnej pomocy pozasądowej. Ponadto wykonują usługi, które są niezbędne dla realizacji konstytucyjnych wolności i praw. Z tego tytułu samorządy zawodów zaufania publicznego świadczących usługi prawnicze nazywane są organami ochrony lub pomocy prawnej, pełniącymi pomocnicze funkcje względem wymiaru sprawiedliwości (zob. np. *J. Bodio, G. Borkowski, T. Demendecki*, *Ustrój organów ochrony prawnej. Część szczegółowa*, Warszawa 2007, s. 17 i n.; *S. Sagan, J. Ciechanowska*, *Organy i korporacje*

ochrony prawa, *S. Sagan, J. Ciechanowska* (red.), Warszawa 2010, s. 15 i n.; *M. Kruk, W. Sokolewicz, K. Kubuj, J. Szymanek, J. Zalesny, M. Laskowska, M. Jarosz*, System organów ochrony prawnej w Polsce, *M. Kruk* (red.), Warszawa 2008, s. 9 i n.). W związku jednak z wątpliwościami, czy samorzady te należą do tzw. sektora finansów publicznych, niekiedy określa się je również jako samorządowe lub korporacyjne organy ochrony prawa. O randze zawodu radcy prawnego i świadczonej przez niego pomocy prawnej traktuje ponadto art. 12 ust. 1 RadPrU, zgodnie z którym radca prawny podczas i w związku z wykonywaniem czynności zawodowych korzysta z ochrony prawnej przysługującej sędziemu i prokuratorowi.

11. **Zawód regulowany.** Zawód radcy prawnego kwalifikowany jest także jako zawód regulowany. Pojęcie zawodów regulowanych zostało określone w dyrektywie 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 7.9.2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz.Urz. UE L 255 z 30.9.2005 r., s. 22 ze zm.) oraz w ustawie z 22.12.2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz.U. z 2016 r. poz. 65). W rozumieniu tych przepisów zawodem regulowanym jest zespół czynności zawodowych, których wykonywanie uzależnione jest od spełnienia wymagań kwalifikacyjnych i innych warunków wynikających z przepisów o charakterze ustawowym, wykonawczym lub administracyjnym. W odniesieniu do zawodu radcy prawnego wymagania te zostały określone w głównej mierze w art. 24 RadPrU. Przeciwnieństwem zawodów regulowanych są zawody nieregulowane (np. różnego rodzaju zawody artystyczne i literackie). Pomimo iż większość zawodów regulowanych posiada jednocześnie status zawodów zaufania publicznego, a także zawodów wolnych, zakresy tych pojęć tylko częściowo się pokrywają (zob. *A. Krasnowolski*, Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy, Kancelaria Senatu Warszawa 2013, s. 3 i n.).

12. **Wolny zawód.** Zawód radcy prawnego jest również zawodem wolnym. W stosunku do określenia zawodów regulowanych oraz

zawodów zaufania publicznego, które są stosunkowo nowymi pojęciami, wolne zawody stanowią kategorię pojęciową posiadającą długą tradycję. Termin ten, poza przykładowym wyliczeniem oznaczanych zawodów, nie jest przeważnie nigdzie definiowany, zarówno w krajowych i zagranicznych porządkach prawnych, jak i w prawodawstwie UE (zob. np. art. 57 TFUE).

W okresie międzywojennym za wolny zawód uznawano profesję charakteryzującą się przewagą czynności umysłowych nad fizycznymi i przeciwstawiono ją zarówno etatom pracowniczym, jak i zajęciom w rolnictwie, przemyśle (tj. sferze działalności odpowiadającej aktualnie stosowanemu pojęciu działalności gospodarczej) oraz rzemiośle (zob. bliżej na ten temat *B. Soltys, Klientela – przedsiębiorstwo – wolny zawód*, Rejent 1995, Nr 1, s. 124 i n. oraz *tenże, Czy można zbyć wolny zawód?*, PPH 1995, Nr 3, s. 27 i n.). Wskazana cecha wolnych zawodów odwołuje się do niematerialnej natury ich działalności, a także, jak wolno sądzić, do swobody i pewnej niezależności jej wykonywania. Właśnie w tych określeniach można i należy upatrywać istoty wolnych zawodów. We współczesnej doktrynie prawa wskazuje się wprawdzie na liczniejsze cechy charakterystyczne wolnych zawodów, jednak w regulacjach prawnych poszczególnych zawodów uznawanych za wolne rzadko kiedy występują one w pełnej rozciągłości, a jeśli istnieją, to w bardzo różnym natężeniu (zob. *A. Kidyba, Wolny zawód w kodeksie spółek handlowych, prawda czy mit?*, Rejent 2014, Nr specjalny grudzień 2014, s. 37 i n.; por. *J. Jacyszyn, Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, *passim*). Pomimo dyskusyjności zagadnienia warto również odnotować, że w związku z tworzeniem przez ustawodawcę gwarancji niezależności wykonywania niektórych zawodów, do kategorii wolnych zawodów zalicza się obecnie także zawody wykonywane w stosunku pracowniczym (zob. *J. Matarewicz, Świadczenie pomocy prawnej „z urzędu” przez doradców podatkowych zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w spółce doradztwa podatkowego*, MoPod 2011, Nr 5A, s. 28 i n. oraz *J. Borowicz, Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy pracownika wykonującego wolny zawód*, PiZS 2009, Nr 4,

s. 17 i n.). Tendencja ta w jeszcze większym stopniu widoczna jest na płaszczyźnie uznawania wolnych zawodów za przedsiębiorców. W prawodawstwie przedwojennym wolne zawody mogły być w ten sposób wyjątkowo kwalifikowane tylko w razie prowadzenia przedsiębiorstwa (np. lekarz prowadzący klinikę). Zgodnie bowiem z art. 3 w zw. z art. 2 KH wykonywanie wolnego zawodu samo przez się nie oznaczało prowadzenia przedsiębiorstwa (zob. bliżej na ten temat *B. Soltys*, Klientela – przedsiębiorstwo – wolny zawód, s. 124 i n. oraz *tenże*, Czy można zbyć wolny zawód?, s. 27 i n.). Niektóre wolne zawody, w tym zawód radcy prawnego jeszcze na gruncie ustawy z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.) były wyłączone spod reżimu tej ustawy. Obecnie jednak co do zasady każde niepracownicze wykonywanie wolnych zawodów traktowane jest jako prowadzenie działalności gospodarczej w rozumieniu aktualnie obowiązującej ustawy dotyczącej tej materii, tj. ustawy z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1829). Tylko zupełnie wyjątkowo, a mianowicie w sytuacji, w której wykonywanie zawodu nie ma charakteru ciągłego i zorganizowanego, możliwe jest nieposiadanie statusu przedsiębiorcy na gruncie tej ustawy. W stosunku do prawodawstwa przedwojennego nastąpiło tu więc odwrócenie wyjątku i zasady (por. *A. Kidyba*, Radca prawny: zawód wolny, regulowany czy przedsiębiorca?, *Radca Prawny, Zeszyty Naukowe* 2014, Nr 1, s. 11 i n.).

13. **Kwalifikacja zawodu.** Kwalifikacja zawodu radcy prawnego 13 jako zawodu wolnego, a także zawodu ustawowo regulowanego ma ważne znaczenie praktyczne, ponieważ *de lege lata* na gruncie ustawy z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych jedynie zawody przynależne do wymienionych kategorii pojęciowych mogą zakładać i być współnikami spółek partnerskich (zob. art. 86 § 1 w zw. z art. 87 § 1 i art. 88 KSH). Przynależność do wolnych zawodów może wiązać się również na gruncie różnych przepisów ze szczególnymi uprawnieniami, np. w zakresie stosowania określonych wariantów opodatkowania.

- 14 14. Obywatelstwo radcy prawnego.** Wykonywania zawodu radcy prawnego może podjąć się zarówno obywatel polski, jak i cudzoziemiec. Zgodnie z art. 24 ust 1 RadPrU w aktualnym brzmieniu do uzyskania uprawnień zawodowych radcy prawnego nie jest wymagane obywatelstwo polskie, co jest związane ze standardami prawa unijnego, które dopuszcza wymóg posiadania określonego obywatelstwa jedynie w przypadku zawodów w całości polegających na wykonywaniu władzy publicznej. Uprawnienia zawodowe radcy prawnego może jednak otrzymać obywatel nie tylko na podstawie powołanego wyżej przepisu RadPrU, ale również na podstawie ustawy z 5.7.2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 1874). W trybie przepisów powołanej ustawy po spełnieniu przewidzianych w niej warunków wykonywanie zawodu radcy prawnego na terytorium RP odbywa się jednak w oparciu o określone uprawnienia zawodowe uzyskane w państwach pochodzenia. W oparciu o traktatowe swobody przepływu pracowników, przedsiębiorczości i świadczenia usług czynności zawodowe w zakresie pomocy prawnej udzielanej przez prawników zagranicznych na terytorium RP w zakresie odpowiadającym uprawnieniom zawodowym radcy prawnego mogą być wykonywane odpowiednio w ramach zatrudnienia, stałego prowadzenia działalności gospodarczej lub w ramach doraźnej obsługi prawnej niezwiązanej z zakładaniem lub uczestnictwem w przedsiębiorstwach utworzonych w Polsce (zob. bliżej na ten temat *M. Kożuch*, Komentarz do ustawy o świadczeniu pomocy prawnej przez prawników zagranicznych, KPPubl. 2002, Nr 3, s. 219 i n.; *K. Kłaczyńska, M. Kłaczyński*, Świadczenie przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Polsce. Komentarz, Warszawa 2004, s. 9 i n. oraz *W. Popiołek*, Cudzoziemiec wykonujący wolny zawód w polskiej spółce partnerskiej, Rej. 2014, Numer specjalny grudzień 2014, s. 47 i n.).
- 15 15. Zatrudnienie pracownicze.** Zawód radcy prawnego może być wykonywany w reżimie zatrudnienia pracowniczego, prowadzenia działalności gospodarczej lub uczestniczenia w określonych podmiotach prowadzących działalność gospodarczą albo wyko-

Przejdź do księgarni →